

BÁRÁNY LÁSZLÓ Görög kávé

Hűsítő, könnyű szél hozta kávépörkölés illatát a kikötői bódé felől.

– Nem ihatnánk? – kérdezte feleségem.

– Majd ebédkor – válaszoltam gondolkodás nélkül, kicsinyesen. Ő sokkal nagyvonalúbb volt velem: a kedvemért francia szakos létére beleegyezett, hogy első külföldi utunk Párizs helyett Görögországba vezessen. Ingatta fejét, és továbbmentünk a hullámtörő gát irányában.

A görögök kávéját nagyon megszerettük. Miféleképpen törökösnek nevezik a hasonló főzést. Mi szúrten iszszuk, ők kitöltik karcsú, fehér csészékbe a sűrűjét is, talán ettől olyan jó. Örök nosztalgiam tárgyá maradt, akárcsak egyetlen görögországi utazásunk.

A nosztalgiára is érvényes lehet, amit elmés, öreg széki házigazdám a diákalbérletben mondott nekem egykor: „Az élet sokat ígér, de keveset ad.” Ma már tudom, hogy ez nem igazán nagy baj. Ha bőven adna is, csak éppen mást, mint amivel kecségtetett, az biztosan jobb lenne? Életünk teljességéhez, sőt gazdagságához a meg nem valósultak is hozzátartoznak. Belőlem például nem lett építész, bár hajdan kedvet éreztem hozzá, de megmaradt nekem az épített örökség kínálta műélvezet. Vándoréveim során a legigénytelenebb külvárosi, falusi utcákban is kitarított bennem ez az érdeklődés, még inkább szülővárosomban, Budapesten, az építészet valóságos szabadtéri múzeumában. A formák változatosságával sosem tudtam betelni.

S a színek! Azok meg éppen nem tarkaságukkal, hanem választékos egyöntetűségükkel nyugöztek le, mégpedig görög földön. A vakító fehérre meszelt falak s a tenger- és égszínkéék ajtók-ablakok már az utazási irodák plakátjain rabul ejtettek, s az otthonosság meglepő élményével ajándékoztak meg a valóságban. Noha ennek már harminc éve, máig sem fakult meg bennem a repülőgépről éjszakai kivilágításban megpillantott Akropolisz és a pireuszi öböl fokozatosan kirajzolódó, kristályosan ragyogó látványa. Földet érsünk perceit húsz hasonlóan mámorító nap követte. Athén bebarangolása után a nagy sziget, Kréta felfedezésére indultunk. Csodás frissességű kora reggelen érkezett meg velünk a komphajó a főváros,

Iraklion kikötőjébe, amikor még napszemüveg nélkül lehet élvezni a határtalan vízről visszaverődő fényözönt. A szárazföldön és a szigeteken minden panziós, eladó és pincér szívélyessége el tudta hitetni velem, hogy egyenesen ránk vártak.

Görög földön testestül-lelkestül olyan jól éreztem magam, hogy egy próbatöméssel lezárt, gyulladt fogam békésen szunnyadt mindvégig, s majd csak hazatértünk másnapján lobbant be, és duzzasztotta föl az arcomat. De ezt előre nem tudhattam, így azon a bizonyos délelőtti sétánkon figyelmemet magára vont a cégtábla, rajta az odontjatosz, vagyis fogorvos felirattal. Már az is kikapcsolódást segítő úti élmény volt, hogy a szememnek kedves görög betűs feliratokat arrafelé nem a kapu mellett helyezik el, hanem azon a szinten, nagy méretben, amelyen a rendelő vagy az iroda található. Arra az esetre, ha a fogam nem nyugodna, nem árt tudnunk a rendelési időt – gondoltam –, s fölmentünk az emeletre. A nyitott bejárati ajtó előtt kerestük a kiírást, és tanakodtunk, hogy belépünk-e, amikor váratlanul kijött talpig patyolatfehérben, mint egy görög tengerész, az orvos. Legnagyobb meglepetésünkre magyarul szólalt meg:

– Máskülönben hogy vagytok?

Én kis híján eldadogtam az előkészített angol mondatot; feleségem hamarabb kapcsolt, s kérdezte:

– Csak nem nálunk végzett?

Az orvos lelkesen bölintott, s mert várta a beteget, széles mozdulattal beteretel bennünket a váróba. Kérte, hogy semmiképpen se menjünk el, míg rövidesen be nem fejezi a kezelést. Az asszisztensnő kedves mosollyal a székekre mutatott, s követte főnökét a rendelőbe.

Amikor a doktor ismét kijött, el akartam háritani a felkínált vizsgálatot, mondván, hogy csak tájékozódni jöttem, de ő tréfás erőltetéssel odakormányzott a fogorvosi székhez:

– Fogadd el, a régi barátsággra tekintettel!

Elnevettem magam, s máris számban volt a kis tüdő. Kikérdezett, megkocogtatta a fogamat, megdicsérte a magyar kolléga munkáját. Fizetési szándékom elől kitért, s megnyugtatóan, hogy rendelési időn kívül is fordulhatok hozzá; szóljak be a földszinten az éjjel-nappali csemegeboltba, onnan azonnal üzenek érte. Megkérdezte, hogy meddig maradunk, mit láttunk eddig, s mik a további terveink.

Áradozva számoltam be az ókori régészeti múzeumról, a körömnai pecsételőkövek páratlanul gazdag gyűjteményéről, vésett állatfiguráik, lovas fogataik

tökélyéről. No, és az Aratóvázáról, amelyen az első öntörvényű európai személyiséget véltem fölismerni: ő kandi szemmel, a vonuló kaszások közül egyedülként kifordítja tekintetét a libasorból. Akkor el voltam ragadtatva ettől a mozdulattól. De hogy egyértelműen jóra vezetett-e, annak eldöntését ma már szívesen kötném újabb három évezred fejleményeinek ismeretéhez. Hiszen Európa mellett, amely egykori magasba lendülését az egyéniség érvényesülésének köszönheti, ma úgy húznak el az egyöntetűséget díjazó keletiek, mint őszi ludak a lepkek mellett.

Végül azt ecseteltem Jorgosznak, hogy milyen lelkesen készülünk a knósszoszi s a phaisztoszi palotafeltáráshoz tervezett másnapi kirándulásunkra.

– Arrafelé születtem – derült fel Jorgosz; időközben kölcsönösen bemutatkoztunk. – Tudjátok, mit? Volna egy kérésem hozzátok.

– Tessék – bólintottunk készséggel.

– Nagyon örülnék, ha együtt ebédelnétek velem és apámmal. Éppen ma látogat be hozzám a falunkból. Mindig is szerettem volna, ha megismeri a magyarokat, akik között éveket töltöttem.

Feleséggel tétován néztünk egymásra, mire Jorgosz barátságosan megszorította a karom, s már terelt is a kijárat felé:

– Van a közelben egy kis taverna. Ott találkozunk apámmal az ebédszünetben. Tudjátok, az Görögországban hosszabb, mint nálatok. Itt szieszta van. Alkonyatig én sem folytatom a rendelést. Ti természetesen csak addig maradtok velünk, ameddig jólesik.

Engedtünk a meghívásnak, annál is inkább, mert már több napja ínségesen, hátizsákból étkeztünk, a szűkösen mért valutát az otthoniak, a gyerekeink ajándékára tartogattuk. Nem szerettük volna megbántani újdonsült barátunkat, elballagtunk hát vele a vendéglőbe. Szerencsére az utca árnyékos oldalán volt a kis terasz, két-három rozoga asztallal, kékre festett székekkel. A déli melegben a belső helyiségbe húzódtak még a helyi nyugdíjasok is, pedig ők egyébként hozzátartoznak a városképhez.

Szotirisz – mert így hívták Jorgosz édesapját – már ott várta fiát a sarokban; hunyorított, hogy jobban lássa, vajon kik jönnek vele. Jorgosz tolmácsolt, de az öreg tekintete anélkül is elárulta volna, hogy rokonszenvébe fogadott bennünket. Azért még némi gyanakvással a hangjában megkérdezte:

– Maguk is orvosok? – Nemet intettünk. – Csak mert a fiam mostanában mások társaságát nem keresi, csupán a kollégáit. Másról sincs szó közöttük,

mint műszerekről, előnyös bankkölcsönökről, szakmai továbbképzésekről. Idejét sem tudom, mikor járt utoljára otthon a falunkban.

Ittunk egy-egy pohárka ouzót, azaz ánizspálinkát, s vártam az étlapot. Szotirisz huncut mosollyal intett, hogy tartsunk vele, s bekalauzolt a konyhába. Körbe mutatott a sülő-fővő ételeken: válasszunk. Ő maga egy rotyogó tepsi mellett kötött ki: duzzadó, piros hústekerceket ígért a látvány, otthon sertésmadar-kák néven találkoztam ilyesmivel egy vendéglőben. Ráhagyatkoztunk Szotirisz helyismeretére, s követ-tük a választását. Szavak nélkül is jól megértettük egymást.

Az asztalnál feleséggel a kissé giccses tájképeket nézegettük a falon, és élveztük a hangszalagról tapintatos halkán játszott görög dalokat. Nem akartuk zavarni az apát és fiát közös ügyeik megbeszélésében, igyekeztünk kimaradni a társalgásból. De az ő házigazdai udvariasságuk ezt nem engedte. Szotirisz is megkérdezte, hogy mit láttunk eddig a városban. A hangulatos régi kikötőt, a pompás mediterrán gyümölcs piacot említettük. Otthon nemigen jártam vásárcsarnokban, nem gondoltam rá, hogy nálunk is hasonlóan dús a kínálat; a derűs légkör, az árusok szívélyessége viszont csakugyan elütött a hazaitól. A legnagyobb élményként Kazantzakis emlékszobájáról számoltam be, olcsó polcokra zsúfolt, hatalmas görög tárgyú könyvgyűjteményével. Nagy tisztelője vagyok az írónak, szeretetem jeléül szívemre tettem a kezem. Az öreg krétai behunyta szemét, és fekete mellénye kidomborodott a büszkeségtől.

Elénk tették az ételt, s ekkor szokatlan dolog történt. Szotirisz kendőzetlen, méltóságteljes mozdulattal kivette műfogsorát, elhelyezte egy kistányéron, és szépen, lassan betakarta a papírszalvétával, majd kisimította bajuszát. Próbáltunk úgy tenni, mintha nem vettük volna észre, de Jorgosz eloszlatta zavarunkat:

– Ne csodálkozzatok, apámnak ez nem egyszerűen szalonképtelen szokása, hanem életfilozófiájának a része, amelyet anyám halála után módolt ki magának.

Nagy szemeket mereszthettünk, mert Jorgosz intett, hogy várjunk, máris folytatja:

– Gondolhatjátok, hogy egy fogorvos apja nem kényszerül a falusi emberek szokott takarékoságával kímélni a fogsorát. Az már inkább visszatarthatná a viselésétől, hogy a szomszédság szemében ma még urizálásnak számít.

– Hogyan tudja majd megenni a sültet? – kérdeztem.
 – Ez nem hús – nevette el magát Jorgosz. – Muszaka, vagyis padlizsán. Eszerint nem tudtad, hogy mit rendelsz.

Nagyot nyeltem, mert kissé elegendő volt már a koplalásból.

– A vegetáriánusok filozófiáját követi apád?

– Nem. Eszik olykor egy kevés húst. Egyénibb az ő gondolatmenete. – Odafordult Sztotiriszhoz: – Apa, mondd el a barátainknak, hogy miért csak a beszédhez használod a protézist!

– Nem kellek ahhoz, tudod te is.

– De én sem mint a fiad, sem mint orvos nem helyeselhetem. Kérlek, ne várd tőlem, hogy helyetted kifejtsem. Elég az, hogy tolmácsolom.

– Egye fene, fiatal vagy még, a te korodban én se értettem volna. Hát akkor csak fordítsd! Azzal, hogy kezdtek egymás után kihullani a fogaim, tudtomra adta a természet: nem kell már tömnöm magam. Végül is nem vagyok fejlődő test, vagy hogyan is mondják... szervezet. Akkor erősen megfogadtam, hogy csak azt eszem, amit magamtól képes vagyok megrágni, a maradék fogaimmal megcsócsálni. Mert azt szeretném, hogy a szerveim addig szolgáljanak, ameddig a fejem ép, ne tovább. Isten ments, hogy valaha is elbutultan a terhedre legyek. – Megint huncut mosoly jelent meg az arcán. – Ha volna egy közös nyelvünk a vendégekkel, amit csak mi ismernénk, akkor azt is elmondanám, hogy mindig a te javadat néztem. Nem kis erőfeszítéssel taníttattalak, egy tanya ment rá. Nem akartam, hogy úgy járj, mint az a szegény ördög, aki fésűt és cipőpertlit próbált eladni nekem itt az utcán. Én csizmát viselek, a városiak és a turisták meg sarut, szandált hordanak. Kire szeretne rászózni cipőfüzőt a nyomorult? De ha nem volna gyermekem, akkor sem akarnám anyád után önmagamot is túlélni. Rám már senki sem fog otthon vigyázni, mint a nagyapádra, amikor majd dologtalan öregemberként üldögélek a kispadon. Viszont csak görögül beszélek, amit te is értesz, ezért minderről hallgatok. Egy szót se szóltam!

Zavartan elmosolyodtunk, és intettünk, hogy de hogy is hallottunk bármit.

– Honnan jött a gondolat, hogy Magyarországon írassák be Jorgoszt egyetemre? – kérdezte feleségem mindkettőjüktől.

– Élnek ott rokonaink – válaszolta Sztotirisz; most ő vitte a szót. – Tőlük vettük a híret, hogy arrafelé olcsóbb a tanulás.

Próbáltam tájékozottnak mutatkozni:

– A rokonok a polgárháború után menekültek oda? Görögfalura, a későbbi Beloanniszra...

– Igen. – Sztotirisz arca gondterhelte vált. – Sokáig nem volt közöttünk semmiféle kapcsolat. A szocialistákat még úgy-ahogy megértettem, de a kommunistákat végképp nem fogadtam el. Már az első világháború után tudtuk, hogy rettegés jár a nyomukban. Oroszországban, Magyarországon. Meglehet, a rokonaim is elkövettek szörnyűségeket a polgárháborúban, nem tudhatom; de ők szintén megszenvedték a múltat. Mire megöregedtünk, s az unokatestvéreim hazalátogattak a gyerekeikkel, meggondoltam magam: ne haljunk meg haragban. Addig sem akartam egy húron pendülni a partizánellenességben a vérengző nációkkal és a fasisztákkal, akik ellen férfimód harcoltak. – Elgondolkodott. – A fene se érzi jól magát, ha egy követ fúj Sztálinnal, aki a háború végén görög elvtársait kiszolgáltatta az angoloknak, mert ő a lengyelek fölött akart szabad kezet; és azokkal a britekkel, akik Krétára érve a földalatti mozgalom komcsijai ellen fordultak. A korábbi szövetségeseik ellen.

Gyanús lett nekem, hogy az igen összeszedett fogalmazás valójában a tolmácsolás eredménye. Rákérdeztem az utolsó mondatra, s Jorgosz így válaszolt:

– Apám szó szerint azt mondta, hogy az angol ejtőernyősök az első napon csak kerültek a harcot a németekkel; másnap már kvaterkázta velük a taverház teraszán; harmadnap meg az addigi megszállókat kiszolgáló rendőrökkel elindultak összeszedni a kommunistákat. Régi dolgok...

Kíváncsi lettem volna, hogy a két végső szó melyiküktől származik, de Sztotirisz ismét megszólalt:

– Magyarországon ma milyen a politika?

– Az ördög tudja – tártam szét a karom. – Az egyetlen párt szocialistának nevezi magát, kommunista tanokat hirdetnek, a gyakorlat meg egyre inkább hasonlít egy félszeg kapitalizmusra.

– Senkinek sem lehet hinni – zárta le a kérdést Sztotirisz.

Belevágtam a muszakába; a sült zöldség kiábrándító puhasággal engedett. Igyekeztem leplezni csalódottságomat, és Sztotirisszal egyetértő pillantásokat váltottunk a csemege kiváló zamatát illetően. Végül is jólesően elfogyasztottam. Nem tudom, hogy valódi okkal-e, de Jorgosz, végezvén a főfogással, kimentette magát: egy telefonhívást kell lebonyolítania, folszalad a rendelőbe. Hármában maradtunk, s mert

az ételnék a végére jártunk, valahogyan mégis szót kellett értenünk egymással. Próbáltam egy-két görög szót taglejtések kíséretében mondatszerűvé formálni. Szerettem volna kifejezni hízelgő véleményemet Szo-
tirisznek a népéről, a hazájáról:

– Viosz – mondtam, s az általánosságot kifejezen-
dő a határozatlan magasba tártam karomat –: organo.
– Ekkor lefelé böktém ujjammal –: Sztin Eladha
szkoposz. – Vagyis hogy míg az élet másutt általában
csak eszköze valami másnak, addig a görögöknél,
Görögországban cél.

Erőlködésem nem volt egészen fölösleges, mert
Szo-
tirisz belement a jelbeszédbe. Bólintott, de máris
ingatta kétkedően a fejét. A villára bökött, s elnevezte
organónak; a késre mutatott, s azt mondta: szkoposz.
Eszköz és cél. Végül fölébük tárta bal tenyerét,
s jobbjaival meg-megemelte, mondván: viosz. Vagyis
az élet fölötté van cél és eszköz ellentétének. Elis-
merően hajtottam fejet a bölcsessége előtt. Megadó
mozdulatot tettem, annál is inkább őszintén, mert
nem tudtam elképzelni, hogyan folytathatnánk az
eszme-
cserét. Szerencsémre ekkor Jorgosz vissza-
érkezett.

Elénk tettek valamiféle keletien édes tésztát, s egy
üveg retszinát. Nem éreztük volna illőnek, hogy rá-
kérdezzünk a megszokott ebéd utáni kávéra – a görög
kávéra! –, beértük a gyantás borral. Szo-
tirisz gyakor-
lott mozdulattal helyére illesztette fogsorát, megiga-
zította bajuszát. Széles jókedvvel vettem magam
a társalgásba.

– Láthatjátok, hogy nem válik be apám stratégiája
– tért vissza Jorgosz a félbehagyott témára –, mert
amióta nem eszik húst, egyre ruganyosabbak az iz-
mai, egyre frissebb a mozgása.

Csakugyan: fogai birtokában Szo-
tirisz kifejezet-
ten fiatalos, mokány ember benyomását keltette, és
láthatóan szívesebben beszélt, mint hallgatott.

– Jorgosz nem hiszi el – vetette közbe –, hogy úgy
kell nekem még sok év, mint púp a hátamra. Az élet
értékét nem a hossza, hanem a széle mutatja. – Kérdő
tekintetünket látva hozzátette: – Az, hogy mi fér el
benne. – Ölelő karmozdulattal tette szemléletessé
elmélete saroktételét.

– Apám, mi jól ismerjük egymást – Jorgosz elné-
zést kérő pillantása bármelyikünknek szólhatott –, de
most a magyarokról volna jó többet megtudnod.

– Tudok én róluk eleget, már ne is vegyék rossz
néven.

– Ugyan, honnan?

– Rajtad látom, fiam, hogy milyen az életük.
Náluk olyan lett a tiéd is. Mint a többi északié.

– Más népek délinek tartanak bennünket – szól-
tam közbe. – A skandinávok szemében a mi napsü-
tötte országunk is úgyszólván mediterrán.

– Nem a földrajzról beszélek – tiltakozott Szo-
tirisz –, hanem arról, hogy mi szépen, kényelmesen
megkeressük a napi időhöz mért elfoglaltságot, ti
pedig fordítva: zsúfoljátok a teendőket, és kapkodva
keresitek hozzájuk a kevés időt. Hajszoljátok magato-
kat. Ebbe csak belebetegedni lehet.

Jorgosz elcsodálkozott:

– Ez ragadt volna rám Budapesten? Én nem vet-
tem észre, hogy rohanásban telnének a napjaim.

– Még talán nem tűnt föl neked, és ez a baj. Szünet
nélkül a praxisod fejlesztésén, bővítésén ügyködsz,
egyébre sincs gondod.

– Minden kezdet nehéz.

– Azt hiszed, te balga, hogy ha majd egyszer meg-
nőszülsz, könnyebb lesz? Inkább jut majd időd a fele-
ségedre, a gyerekeidre, és marad még neked is?
– Szo-
tirisz felénk fordult, úgy mondta: – Amikor
gimnazista volt, fél délutánokat a kikötőben töltött,
tanult, olvasott, festegetett. Vagy csak bámulta a hul-
lámokat. – Most Jorgoszra nézett: – Hányszor voltál
az idén a kikötőben?

Jorgosz nem válaszolt, csak lehajtotta fejét.

– Pedig néha kimehetnél oda Elenivel. Ugye, így
hívják a kis asszisztensnődet? Ha őt vennéd el, akkor
legalább nem szakítana el a munkád a családodtól.
Az unokáimtól...

Ekkor megértettem, hogy Szo-
tirisz kimondatlanul
az órá fordított idővel is elégedetlen.

– Emeljük hát az utolsó poharat Jorgosz leendő
boldogságára! – javasoltam, s ezzel bele is kezdtem
a búcsúzkodásba. Udvariasan marasztaltak volna, de
mi feszített programunkra hivatkoztunk. Jó szívvel
mondtuk, hogy ha egyszer Magyarországon járnak,
ne kerüljenek el bennünket, szeretnénk viszonzni
a szíves vendéglátást. Megadtuk címünket, és meleg
kézszorítások kíséretében útnak indultunk.

A forróság még nem enyhült, tanácsos volt a város
addig meg nem ismert negyedeinek bejárása előtt a
székesegyházban hűsölni. Feleségem látni szerette
volna a sziget híres szülőtte, El Greco vélhetően első
mesterének, Damaszkinosznak a festményeit. Lassan-
lassan elszállt az ebédhez fogyasztott bor hatása. Át-
mentünk még a képtárba, s végül kimerészkedtünk a
napra. Vettünk egy kevés szőlőt és narancsot a pony-

vákkal árnyékolt gyümölcspiacon, fölugrottam velük oda néző olcsó szállónkba, azután találomra róttuk az utcákat. Enyhülni látszott a hőség, az ódon belváros spalettás ablakait itt-ott már kitárták.

Mindkettőnknek kezdett hiányozni az ebédkor elmaradt kávé. Rábukkantunk egy hamisítatlannak tűnő, régies sarki kávézóra, és betértünk. Csak a rendelés után vettük észre, hogy szinte megfagyott körülöttünk a levegő. Csupa öregúr ült a kis asztaloknál, s jelenlétünk idejére mintha megdermedtek volna, némaságba burkolódtak. Összehúzott szemükből arra következtettem, hogy ide nők nem tehetik be a lábukat; mi szentségtörők vagyunk. Amilyen forrón csak tudtuk, fölhajtottuk a kávé, és sietősen távoztunk.

Kicsi az iraklioni óváros, mert bár az őslakosok sosem emeltek a békés szigetre várat, a velencei uralom erődfalak közé szorította. A díszkutas főtér után hamar ráakadtunk az egyik hajdani városkapura. Régi országút indult innen a szépségeket sejtető ismeretlenbe, amely mára már széles, korszerű sugárúttá vált: a modern Görögországra jellemző fehér-márványos, teraszos bérházak sora kísérte kétoldalt. Megálltunk, magunkba szívtuk a felfrissülő alkonyi levegőt s a megkapó látványt. Neonfények gyúltak a háztetőkön, távolabb az egyik mintha éttermet ígért volna. Tudtuk, hogy nem föltétlenül zsebbevágó beülni egy ilyen helyre, hiszen a pincérek olykor azzal csalogatnak: „Only salad?”, vagyis csupán egy pompás görög parasztsalátára is szívesen látnak. Latolgattuk, hogy megéri-e ez a lehetőség a kiadós gyaloglást, hiszen nem éhezünk meg az ebéd óta.

– Csak egy kávéra – mondta feleségem.

– Nemrégén ittunk.

– Pontosabban tűzforrón bedobtuk. A kávéivás szertartása elmaradt. Kárpótolhatnánk magunkat a kellemetlen percekért.

Ekkor hoztam életem egyik – sokáig úgy gondoltam – legrosszabb döntését. Fafejűen azzal érveltem, hogy soron kívül nem jó serkentő italt inni, különösen nem délután, amúgy meg fölösleges kiadás lenne. Feleségem ezúttal is feladta a győzködést, és visszafordultunk.

Sok év telt el azután. Jorgosz bizonyára nem ment ki annyiszor a hullámtörő gátra, mint ahányszor én álltam lélekben a velencei városkapu alatt, és néztem sóvárogva a talán Knószosz felé vezető utat, s a láthatáron a világ leghívoztóbb vendéglői teraszát a két

csésze, ínycsiklandón gőzölgő görög kávéval. Sokszor éreztem úgy, hogy föltétlenül vissza kell térnünk Iraklionba, nem nyughatom, míg helyre nem hozom a mulasztást. Ülhettem volna merengve az alkonyi fényben, bámulhattam volna az óváros körvonalait. A pincér úgy bánt volna velünk, mint törzsvendégekkel. Érezhettem volna a helybeliek mindig barátságos, sosem tolazkodó figyelmét. A lenge szél odahozta volna a tenger illatát, a kabócák harsány ciripelését, és letűnt korok elevenedtek volna meg az időtlen hangulatban. Addig ejtőztünk volna, míg el nem telünk az élménnyel, míg végül valóban jólesik fölkerekedni, miközben nem úti programnak vagy menetrendnek engedelmesskedünk, hanem élünk. Percek alatt évezredek. És szokásunkká lesz a béke. Újabb nyarak múltak el, és az a kávé egyre értékesebb lett a szememben. Éppen annak köszönhetően, hogy nem ittuk meg. Hányszor hörpintettem föl az esedékes adagot, vendégségben kötelességszerűen, otthon vagy a munkahelyemen unottan, s egyik alkalomra sem emlékszem. Portugáliában főztek ugyan valóban finom brazil presszókávé, de az nem kísértett borús délutánokon, álmatlan éjszakáimon. Az iraklioni görög kávé ellenben örökre belém ivódott, különül, mint a valóságban lehetséges lett volna. Eszmélkedésem részévé lett, nem válnék meg az élményétől semmi áron sem. Ha akkor megengedtem volna magamnak azt a fényűzést, hogy áldozunk rá némi drachmát, az csak pillanatnyi felfrissülésemet szolgálta volna, így viszont életkedvemet táplálja múlhatatlanul. Az életörömöt. S ez annál is jobb, mert jönnek még idők, amelyek világszerte sokunkat, akik ma még talán nem is gondolnánk, megtanítanak rá, hogy milyen hasznos a lemondás erénye.

Amikor krétai napjaink leteltével hajóra szálltunk, s búcsúpillantásokat vetettünk a városra, egy virgonc fiú állt a két emelet magas tengerjáró mellé a mólón. Nyakába akasztott tálcáról péksüteményeket kínált reggeli gyanánt az utasoknak, a ledobott pénzérmék fejében. A virág alakú kekszék ékesítette kalácskoszorúkat boszorkányos ügyességgel hajította föl a fedélzetre, hajszálpontosan a vevő kezébe. Tréfásan kérdeztem, hogy kávéja nincs-e.

– Hozok azt is – nevetett, s a part felé mutatott –, ha megvárja.

– Köszönöm, hagyja! – legyintettem vidáman. Hiszen tudtam, hogy magammal viszem az én görög kávémat.